

Dvojna življenja ob Hudi jami

V ponedeljek, 3. oktobra, je ob vhodu v rudniški jašek (Barbarin rov) Hude jame potekala pogrebna slovesnost ob prenosu posmrtnih ostankov iz omenjenega komunističnega morišča v kostnico v Mariboru. Občutki ob tem dogodku so med ljudmi precej mešani.

Pietetna slovesnost z verskim obredom – slovesnosti se je udeležil tudi predsednik republike Borut Pahor – je minila dokaj hitro, zato so bili mnogi precej zadržani. Čeprav naj bi to dejanje dokončno presekalo gordijski vozle do sedanje ignorance države do zverinsko pobitih žrtev komunistične revolucije, pa se vedno več ljudi zaveda, da se je ob Hudi jami dejansko zgodila manipulacija. S 3. oktobrom se bo namreč dokončno začel prenos posmrtnih ostankov v Maribor, sklepna pogrebna slovesnost na tamkajšnjem pokopališču Dobrava pa bo 27. oktobra

letos, dejansko prav na trideseto obletnico mirovne pobude svetega papeža Janeza Pavla II. v Assisiju, kjer je skupaj s predstavniki svetovnih verstev molil za mir.

Je Pahor iskren?

O prekupu posmrtnih ostankov žrtev komunizma iz Hude jame smo pisali že večkrat, še zlasti o problematiki kraja pokopa, saj civilna

družba večinoma navija za to, da se posmrtni ostanki pokopljejo na Teharjah, kjer že stoji spomenik, žal pa ni bila zgrajena načrtovana in precej obsežna kostnica. Zanimivo je, da so že leta 2009 načrtovali prenos posmrtnih ostankov na Teharje, kar kaže tudi novica, ki jo je MMC RTVS objavil že 5. marca 2009. To je bilo samo tri dni pred razvpito izjavo tedanjega predsednika republike Danila Türka, ki je

nova odkritja v Hudi jami komentiral z besedami, da gre za »drugorazredno temo«. Danes isti Danilo Türk računa na izvolitev za generalnega sekretarja Združenih narodov, vendar se njegove možnosti hitro poslabšujejo. Njegovi somišljeniki, ki obvladujejo državo, pa so se očitno vmes domislili novega trika in naredili podobno kot z znamenito »spravno« slovesnostjo leta 1990 v Kočevskem rogu, ki so jo zlorabili za prikaz navidezne sprave, čeprav je bila slovesnost pri morišču Pod Krenom mišljena predvsem kot krščanski pogreb – po nekaterih podatkih naj bi bil velik strah organizatorjev pripomogel k temu, da so v zadevo vpletli Milana Kučana, ki je tako postal osrednja figura sprave. Tranzicijska levica je sedaj uporabila podoben trik, le da gre tokrat za nekakšno »kompromisno« rešitev s pokopom mrtvih, tako da nihče več ne bo mogel očitati državi, da ni storila ničesar za pokop žrtev revolucije. Osrednjo vlogo tokrat igra aktualni predsednik Borut Pahor, ki naj bi bil nekakšen spiritus agens pravnega procesa. A če bi mislil resno, bi moral poskrbeti za odstranitev spomenikov tistih, ki so dejanski krivci za genocid leta 1945, predvsem pa nagovoriti borčevsko zvezo k temu, da prizna zločinskih revolucije in prosi za odpuščanje, kar pa se zelo verjetno ne bo zgodilo. Navsezadnje je Pahor politično kariero začel kot zunanje politični svetovalec v kabinetu predsednika CK ZKS Milana Kučana, čeprav je imel po diplomi iz mednarodnih odnosov na FSPN (danes FDV) že pripravljene kovčke za podiplomski študij v tujini. Pahor naj bi bil tudi tisti, ki naj bi si bil izmislil sintagmo »sestop z oblasti«, ki jo je Kučan uporabljal konec osemdesetih let, ko se je ZKS prav v času padca Ceaușes-cujevega režima v Romuniji »evropeizirala«. Navsezadnje bi Pahor moral odkloniti udeležbo na proslavah, kjer se častijo totalitarni simboli. Mimogrede, na Celjskem je na Šentjungertu (Sv. Kunigunda) zgleden partizanski spomenik v obliki Triglava in brez rdeče zvezde. To bi lahko Pahorju pomagalo kot izhodišče za razmislek o tem, kako dostojno proslaviti spomin na boj proti okupatorju, ne da bi pri tem slavili zločinsko revolucijo. Bo torej Pahor vzel resno pravno pobudo in ga morda ne bo januarja na razvpito

Svojci pobitih v Hudi jami niso zadovoljni s prenosom posmrtnih ostankov v Maribor, na kar med drugim opozarja tudi Janez Juhant. Želijo, da bi bili pokopani v Spominskem parku Teharje.

proslavo v Dražgošah? Bomo videli.

Pozabljena čustva

Problem pa je v resnici še širši. Samo dan pred uradno pietetno slovesnostjo, v nedeljo, 2. oktobra, je bila komemoracija v teharskem spominskem parku, kjer je mašo za žrtve medvojne in povojne nasilja daroval celjski škof Stanislav Lipovšek. Slednji je v pridigi med drugim dejal, da predstavniki Cerkve niso zadovoljni z obstoječim načrtom pokopa povojnih žrtev in urejanja grobišč. Znano je namreč, da si celjski škof prizadeva za to, da bi posmrtni ostanki žrtev vendarle pokopali na Teharjah, vendar v svojem nagovoru tega ni omenil, izrazil pa je prepričanje, da bodo z dogovorom lahko rešili številna nerešena vprašanja. Videti pa je, da so slovenski škofje sprejeli načrtovani prenos posmrtnih ostankov okoli 800 žrtev v Maribor kot izvršeno dejstvo, kot nekakšen zasilen izhod, v katerega je kot prvi privolil ljubljanski nadškof in primas Cerkve na Slovenskem Stanislav Zore, ki se je, kot smo že poročali, sešel s predsednikom Pahorjem in izrazil naklonjenost projektu načrtovanega prenosa posmrtnih ostankov. Za kakšno ceno? Na to vprašanje verjetno nikoli ne bomo dobili odgovora. Je pa na nedeljski slovesnosti na Teharjah predsednik Nove Sloven-

ske zaveze Peter Sušnik opozoril, da je Spominski park Teharje nedokončan spomenik, ki mu je avtor predvidel tudi vlogo simboličnega pokopnega mesta. »Žal ta spominski park za zdaj ni opredeljen kot pokopališče. Žal ta spominski park ni urejen kot grobnica ali kostnica. Žal tu teh skoraj 800 žrtev iz rudnika Huda jama ne moremo pokopati, saj kaj takega pravno ni mogoče,« je opozoril. Toda Sušnik je v govoru spomnil na to, da je država (in v njenem imenu tudi vladna komisija za prikrita grobišča, pardon, morišča, op. G. B.) držala križem roke, sedaj pa se izvaja nekakšna rokohitrska rešitev, ki bi utišala kritične glasove. »Pred nami je do zdaj najbolj resen in hkrati največji poskus države, da enega od največjih odkritih morišč uredi v skladu s civilizacijskimi normami zahodne krščanske kulture. Sedem let po javnem odkritju rova sv. Barbare v Hudi jami pri Laškem je država lovila sapo in iskala pogum, da se s tem odkritjem sooči. Pri tem iskanju je državni aparat pozabil na ključno stvar: da je to naloga naroda in javnega dialoga. Reševali so tehnična vprašanja, pozabili pa na čustva žalujočih sorodnikov,« je med drugim dejal Sušnik.

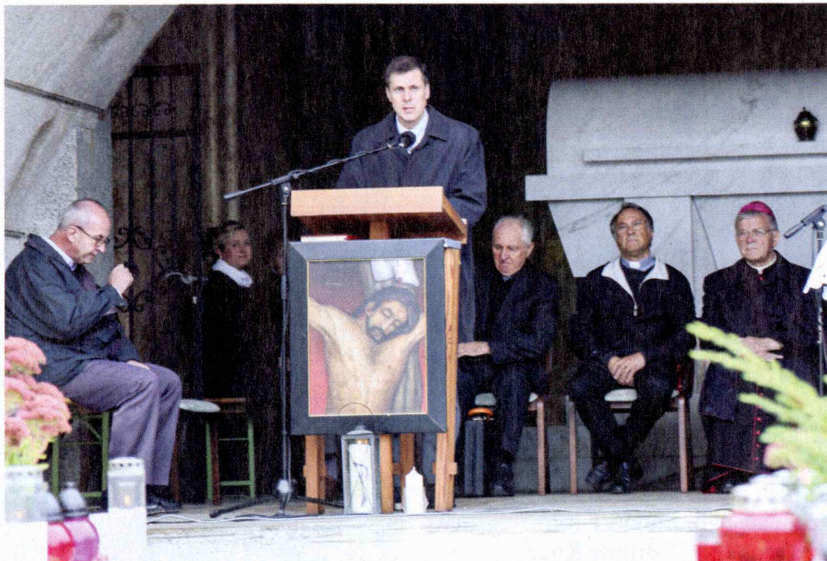
Neuresničene obljube

Je Sušnik s tem opozorilom dregnil v osje gnezdo? Kot pravi, je država sprejela načrt, po katerem bo množično morišče Huda jama v celoti raziskano, trupla pokojnikov (tudi iz jaškov) bodo iznesena, deležna ustrezne forenzične preiskave z namenom zagotovitve možne identifikacije ter posamično pokopana. »Da bi se delo v jaških lahko začelo, je treba že najdene žrtve iz rudnika pokopati. Kam?« Sušnik se tako sprašuje, ali naj z izkopom in pokopom žrtev čakajo do ureditve

Teharj. »Protislovna ugibanja o identiteti žrtev in hkratno zagotovilo, da bo storjeno vse, kar forenzična stroka zna, da bodo trupla sledljiva, njihova identifikacija mogoča, ter zavedanje, da smo kot katoličani dolžni mrtve pokopati, so prevesili tehtnico na stran nadaljevanja del v rudniku Huda jama. Zaveza države je, da bo uredila Spominski park Teharje in ob koncu izkopa žrtev tu omogočila pokop njihovih identifikacijskih vzorcev. Seveda smo nejeverni: vajeni smo prelomljenih obljub, drugorazrednosti, prezira. Toda naša dolžnost je državo držati za besedo in ji ne nasprotovati v izvedbi častnih dejanj.« Tako Peter Sušnik, ki pa v svojih razmišljanjih ni osamljen. V podobni smeri razmišlja tudi profesor Janez Juhant, predsednik društva Združeni ob Lipi sprave, ki v zadnjem času organizira veliko število javnih tribun prav o pokopu mrtvih. V nedavni kolumni v Reporterju je tako opozoril na paradokso situacijo, saj se denimo morišče v Košnici dejansko obravnava kot arheološko najdišče (!!!) in ne kot kraj zločina, kjer bi morala že po naravni dolžnosti biti navzoča policija z vsemi pristojnimi službami, pristojni sodnik in tožilec. Po drugi strani pa je pri izkopu in prenosu posmrtnih ostankov iz Hude jame onemogočena navzočnost civilne družbe. Juhant tu opozarja tudi na dvomljivo vlogo komisije za grobišča, ki jo vodi Jože Dežman, pa tudi sedanjega zakona o dostojnem pokopu, ki ga je skozi parlamentarni postopek spravila NSi. »Zakaj je delovanje pri Hudi jami nedostopno javnosti, saj je komisija podrejena javnim demokratičnim standardom? Izkopavanja se izvajajo brez sodstva in policije, zaupa se samo izvajalcem, civilni nadzor Društva Huda jama je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve zavrnilo. Izkopanine (predmeti, najdeni ob posmrtnih ostankih) ne morejo biti dokazno gradivo, ker izkop ni bil izveden v skladu z zakonom o kazenskem postopku (ZKP), ki natančno določa, kako se dokazi vzamejo. Takšen postopek sedanji zakon, ki ga je predlagala NSi, omogoča in je torej nad zakonom o ZKP,« opozarja Juhant, ki ob tem citira tudi Romana Leljaka, češ da smo edina država, ki lahko pokojnike odkopava brez navzočnosti države.

Je bil predsednik vladne komisije za prikrita grobišča Jože Dežman tisti, ki je odredil pogrebno slovesnost v ponedeljek dopoldne?

Predsednik Nove Slovenske zaveze Peter Sušnik je v nedeljo na Teharjah spomnil na to, da ni bilo politične volje za graditev načrtovane teharske kostnice.

Maček v žaklju

Ob Juhantovih in Sušnikovih besedah bi se morala zamisliti celotna slovenska javnost ali pa vsaj tisti njen del, ki prisega na demokracijo in odklanja teror revolucije. Še posebej pa tisti, ki so žalujočim svojem s pietetno slovesnostjo in (prihodnjim) pokopom v Mariboru vsilili nič manj kot m(M)ačka v žaklju, češ, važno je, da se nekaj naredi in smo s tem opravili. Podrobnosti, ki ob tem prihajajo na dan, pričajo o tem, da so tiste, ki so jih leta 1945 novopečeni oblastniki surovo potolkli in vrgli v rudniške rove, še enkrat onečastili, saj jim tokrat niso privoščili niti plastičnih zabojčkov, pač pa vreče, posmrtno ostanke trupel pa naj bi bili celo razčetrili. Sama pietetna slovesnost v ponedeljek je bila kratka, po pričevanju nekaterih hladna in brez molitve rožnega venca, kot bi se spodobilo na krščanskem pogrebu. Zagotovo bo po tej slovesnosti, ki je bila dejansko le začetek vsakodnevnega odvoza posmrtnih ostankov v Maribor, še več takih, ki ne bodo več zaupali aktualnemu predsedniku komisije za grobišča Jožetu Dežmanu. Po navedbah naših virov naj bi bila zamisel o tem, da se začetna pogrebna slovesnost izvede na delovnik, in to ob desetih dopoldne, prav Dežmanova, prav tako tudi prepoved navzočnosti hrvaških zastav (na Celjskem je bilo namreč pomorjenih veliko Hrvatov). Zanimivo je, da prav sedaj potekajo aktivnosti še na treh komu-

nističnih moriščih: na območju Celja še v Košnici in Pečovniku ter na Notranjskem v Krinski jami, kjer so med žrtvami celo otroci. Mimogrede, pogreb pobitih iz Krinske jame bo v nedeljo, 9. oktobra, ob petnajsti uri. No, zlobni jeziki ob tem pravijo, da tam pogreb lahko poteka v nedeljo, ker pač ni vpletena vladna komisija za grobišča. Naš vir pa tudi pravi, naj bi bilo občinstvo vidno nezadovoljno že ob Dežmanovem predavanju v Celju, ko naj bi bil relativiziral povojne poboje na slovenskih tleh.

Zločin brez zločinca?

Morda se velja ob tem vprašati, ali gre v ozadju tega dogajanja tudi za poskus, da bi nasledniki KPS zaradi političnih potreb monopolizirali pokop pobitih žrtev revolucije in hkrati onemogočili iskanje krivcev za ta dejanja. Že zdaj je jasno, da je interes organov pregona, ki bi morali že po uradni dolžnosti izvajati ukrepe za preiskavo krivde za poboje, očitno na ničelni stopnji. Kdo ve, morda je k temu pripomoglo tudi napačno razumevanje krščanskega sporočila, da preiskava odgovornosti za zločin (če noče postati »zločin brez zločinca«) pomeni že maščevanje in odklanjanje usmiljenja. Ni namreč dovolj objokovanje žrtev v okviru politične korektnosti, medtem ko z druge strani še vedno prihajajo sovražna sporočila, češ, »še premalo smo jih« (ni dvoma, da se tovrstno »avantgardno« sovražstvo prenaša na generacijo, rojeno po letu 1991, prav mentalno okuženi

Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev okostij ubitih v Košnici niso izkopali individualno, ampak skupinsko.

iz te generacije pa kažejo na močno voljo po nadaljnji revolucionarni aktivnosti). Postavlja se tudi vprašanje financiranja nadaljnjih izkopov posmrtnih ostankov, saj denimo iz SDS prihajajo predlogi, naj denar, ki bi ga država namenila za nekakšen »superspomenik« žrtvam vojn v Ljubljani, raje namenijo za financiranje ureditve morišč oz. pokopa žrtev. Tudi zato je Ženski odbor SDS predsedniku Pahorju poslal odprto pismo ob odkopih v Košnici. »Na dveh moriščih je bilo izkopanih preko 480 skeletnih ostankov, ob tem pa je bilo rečeno, da obstaja še ena lokacija, kjer je morda celo še večje število pobitih domačinov in civilistov. Zgrožene smo, ker po dostopnih informacijah na tej tretji lokaciji izkopavanja ne bodo opravljena, saj za kaj takšnega naj ne bi bilo predvidenih finančnih sredstev. Sprašujemo se, kako je mogoče, da je dovolj finančnih sredstev za postavitve spomenika v centru Ljubljane, ki ga razumemo kot vaš projekt, za kar se bo potrebovalo blizu 1 milijona evrov, ni pa denarja za izkop posmrtnih ostankov pobitih

žrtev? Nesprejemljivo se nam zdi, da povojna morišča ostajajo neraziskana in da na tisoče povojni izvensodno pobitih in pomorjenih še vedno leži po jarkih, brezni in rudniških jaških,« je zapisano v odprtem pismu. »Ob tem izpostavljamo, da tudi ena od naših članic od povojnega časa pogreša svojega očeta in sumi, da se je njegova življenjska pot nasilno prekinila v Košnici. Obenem je pripravljena posredovati tudi svoj DNK, da bi se ugotovilo, ali je med žrtvami njen oče, toda baze, kjer bi se takšni podatki zbirali, ni, kljub temu, da bi takšna baza bila nujna zato, da se žrtve identificira.« Članice ŽO SDS zato vztrajajo pri tem, da bi bila odločitev za pokop žrtev iz Hude jame v Spominskem parku Teharje prava in na simbolni ravni izjemno močna. »Obenem pa menimo, da bi bilo potrebno v spominskem parku Teharje postaviti tudi primerna in pietetna obeležja, na katerih bi bila izpričana zgodovinska resnica o tem, kaj se je na tem prostoru dogajalo in zakaj imajo Teharje tako simbolni pomen za svoje žrtve.« Zato članice ŽO SDS

menijo, da bi moralo biti pomembnejše kot zgraditi ljubljanski spomenik, »ki bo očitno še naprej razdeljeval slovenski narod«, nameniti finančna sredstva za dokončanje spominskega parka na Teharjah in za izkop žrtev v Košnici ter drugih morišč po Sloveniji ter za ureditev dostojnega mesta njihovega poslednjega počitka. Zelo dober predlog, ki pa očitno ne bo mogel biti realiziran, saj se spomenik že gradi, želijo pa si ga predvsem tisti, ki bi radi zameglili odgovornost komunistov za povojno morijo. Že videno? Žal že velikokrat. ✕

Predsednik republike Borut Pahor bo moral svojo doslednost dokazati tudi tako, da bo v prihodnje odklonil udeležbo na proslavah, kjer častijo totalitarne komunistične simbole.